

 **ТЪРЪСТ
ЗА СОЦИАЛНА
АЛТЕРНАТИВА**

София 1000,
бул. "П. Евтимий" 64
Тел: +359 2 424 6680, 6688
Факс: +359 2 348 9251
E-mail: audit@tsa-bulgaria.org
www.socialachievement.org

ВРЕМЕ ЛИ Е ЗА ОДИТ?

Важни факти и аргументи за неправителствени организации (НПО)

ВРЕМЕ ЛИ Е ЗА ОДИТ?

ВАЖНИ ФАКТИ И АРГУМЕНТИ ЗА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИ ОРГАНИЗАЦИИ (НПО)

Увод

Питали ли сте се защо много донори предпочитат да отпускат грантово финансиране на неправителствени организации, които преминават всяка година през независим финансов одит – въпреки недостига на ресурс за покриване дори на всички програмни разходи? Затруднявате ли се от професионалния жаргон в одиторското мнение? Не знаете как да подходите към избора на одитор или какво Ви очаква след сключване на договора за одиторски ангажимент?

Ако отговорихте с „да“ на някой от горните въпроси, то тази брошура е предназначена за Вас. Написана на достъпен за всички език, тя цели да повиши разбирането от страна на неправителствени организации в България за ползите от и процеса на независим финансов одит. В нея ще намерите полезни съвети за това, как да структурирате подбора на одитор, както и примерни критерии за сравнение и оценка на оферти за одиторски ангажимент.

Ние от фондация „Тръст за социална алтернатива“ (ТСА) вярваме, че ефективните програмни дейности не са единствената ключова съставка в рецептата за успех на една неправителствена организация. Освен социална промяна, организацията трябва също така да демонстрира отговорно поведение, а независимият финансов одит е стъпка в тази посока. Първоначално разработихме приложения материал с цел улеснение на нашите партньори и грантополучатели, но смятаме, че изводите и съветите ни могат да намерят приложение в работата на много неправителствени организации в страната.

Пожелаваме Ви приятно четене!

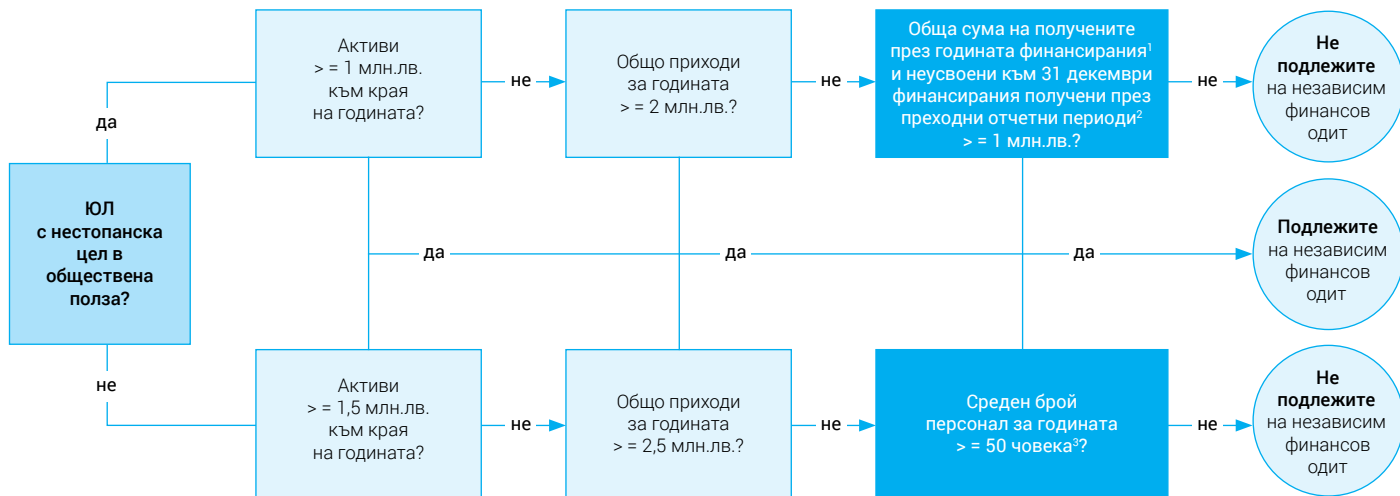
Екип на ТСА

ЗА КАКВО МИ Е ОДИТ?

- **Задължителен за най-големите НПО:** Законът за счетоводството определя изискванията кои юридически лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ) подлежат на независим финансов одит, и кои - не. Изискванията са различни за ЮЛНЦ в обществена и в частна полза. Диаграмата в [каре 1](#) може да ви помогне да прецените дали подлежите на одит, или не.
- **Прави организацията по-атрактивна за донорите:** донорите носят отговорност към своите благодетели не само защото дарените от тях средства допринасят към разрешаване на социално значими проблеми, но и за това, средствата да се управляват отговорно и ефективно. Донорите носят подобен морален ангажимент и към обществото като цяло. Мнението на независимия одитор е високо ценен от донорската общност признак за финансова отговорност и прозрачност в управлението. Припознаването на каузата на организацията обикновено не е достатъчно, за да доведе до извършване на дарение или финансиране на проект. Доверието е условие за поверяване на ресурси в чужди ръце, а както знаем, проверката е висша форма на доверие. Следователно одитът увеличава шансовете за финансова устойчивост на организацията.
- **Спомага за изграждане на общественото доверие към НПО и сектора:** публикуването на одитирани финансови отчети на интернет страницата на организацията показва ангажираността ѝ към принципите на прозрачност и отговорност. Финансовата прозрачност е градивен елемент за спечелване на доверието на широката общественост към мисията и дейностите на организацията.
- **Повишава финансово-отчетния капацитет на персонала:** Одиторите имат богат опит в областта на финансовата отчетност и неминуемо ще има какво да научите от тях. Добри практики в ръководството, промени в нормативни актове, отчитане на стопанска дейност, възможности за рационализация и анализ на данни са само някои от експертизите им.
- **Подсилва ефективността на системата за вътрешен контрол:** Одиторът прави препоръки всяка година за подобряване на процесите на вътрешен контрол в организацията.
- **Предоставя известна защита срещу корупция в значителни размери:** В световен мащаб процентът на измами, разкрити по време на одити, е изключително нисък. Цел на одита не е да търси измами, а да даде компетентно мнение за правдоподобността на финансовите отчети като цяло. Все пак, одиторът би следвало да може да разкрие измами в особено големи размери, освен когато не е налице съгласителство с цел измама. Съгласителството изключително затруднява разкриването на измами от всякакъв род.

КОИ НПО ПОДЛЕЖАТ НА НЕЗАВИСИМ ФИНАНСОВ ОДИТ ПО ЗАКОН?

Капе 1

1. Получените през текущата година финансираня се изчисляват на база реално постъпили средства за годината (а не на база общата стойност на сключените през годината договори за финансиране). Сумата може да бъде изведена директно от отчета за приходи и разходи.
2. Пропоръчително е изпълнението на този критерий да се изчислява аналитично, т.е. отделно за всеки проект. Не е препоръчително сумата да се изважда от счетоводния баланс ("финансираня за бъдещи периоди" в раздел Г на пасива), тъй като там няма информация за това, дали неусвоените към края на текущата година суми се отнасят за финансираня, получени през текущата или през предходни отчетни години.
3. Броят може да бъде изведен от справките към годишния отчет за дейността, които организациите подават към Националния статистически институт.

КАКВО ЩЕ НАПРАВИ ЗА НАС ОДИТОРЪТ?

- **Независимо мнение:** Одиторът ще даде своето независимо професионално мнение дали изготвените годишни финансови отчети дават „вярна и честна представа“ за финансовото състояние на организацията. „Вярна и честна представа“ означава без съществени отклонения и представящ достоверно финансовото изпълнение и състояние на организацията.
- **Препоръки:** Одиторът може да направи препоръки за подобрения в системите за вътрешен контрол на организацията.

КАКВО НЯМА ДА НАПРАВИ ЗА НАС ОДИТОРЪТ?

- **Мнението на одитора не е гаранция:** Независимият финансов одит не е гаранция, че „всичко е наред“ и че в отчетите няма никакви грешки. Одиторът не може също да даде гаранция, че организацията ще продължи да съществува.
- **Няма да изготви финансовите отчети:** Изготвянето на финансови отчети е задължение на организацията. Одиторът не може да дава мнение върху отчети, в изготвянето на които той е участвал. Той може все пак да ви помогне, като ви предостави образци и литература, които да ви помогнат.
- **Няма да разследва корупция и измами:** Ангажиментът на одитора за извършване на независим финансов одит не включва нарочното търсене на нередности. Одиторът може да разкрие измами в значими размери сред избраните за проверка транзакции. В този случай одиторът ще разследва как корупцията се отразява върху финансовите отчети като цяло и ще прецени дали законът изисква да сигнализира властите.
- **Няма да провери отчетите към отделните донори:** Ангажиментът на одитора при извършване на проверка на годишните финансови отчети е върху организацията като цяло, а не върху отчетността към отделни донори. Подобен ангажимент е възможен и често срещан, и се договаря отделно с донора. Можете да прочетете повече за разликите между двата вида одит в [каре 2](#).

СРАВНЕНИЕ НА НЕЗАВИСИМ ФИНАНСОВ ОДИТ И ОДИТ НА ОТЧЕТИ КЪМ ДОНОРА

Капе 2

НЕЗАВИСИМ ФИНАНСОВ ОДИТ	ОДИТ НА ОТЧЕТИ КЪМ ДОНОРА
• Обхваща цялата дейност на организацията през отчетния период• Включва преценка (но не и отделно мнение) на системите за вътрешен контрол• Мнението на одитора може да се предоставя на трети лица• Одиторът носи отговорност пред висшия орган на юридическото лице• Разход на организацията (но може да бъде включен в проектни бюджети)	• Обхватът обикновено се ограничава с разходите по конкретен грант• Не включва оценка на системите за вътрешен контрол• Мнението на одитора е предназначено само за донора• Одиторът се отчита само пред донора, който поръчва ангажимента• Заплаща се от донора, който поръчва ангажимента
Съществуват и други видове ангажименти като алтернатива на независимия финансов одит. Например, преглед на финансови отчети или специално договорени процедури.	

КОЛКО СТРУВА И КАК ДА ГО ФИНАНСИРАМ?

- **Основните фактори, които предопределят цената на независимия финансов одит, са:** размер и брой получени или направени дарения; сложност на дейностите; размер и репутация на одитора; качество на отчетността (Ellis & Booker, 2011).
- **В България одитът не е скъп в сравнение с други държави:** Организация с малък размер и/или одитирана от малка одиторска фирма може да очаква да плати 1000-2000 лв. на година; голяма организация и/или одитирана от голяма одиторска фирма може да очаква да плати 3000лв. и повече на година (и в двата случая за отчети по НСС, а не МСС).
- **Обсъдете желанието си с донора:** Повечето донори с удоволствие биха финансирали одита на грантополучателите си.

КАК ПРОТИЧА ЕДИН ОДИТ?

- **Одитът отнема време:** Определете персонала, отговорен за взаимодействие с одитора, и разпределете задачите между тях.
- **Одитът може да се проведе на няколко етапа:** Първо, преди да е изтекла текущата година, одиторът планира процедурите си за проверка на отчетите (обикновено това става през есента). Той се запознава с дейностите на организацията от началото на годината и преглежда финансовите отчети към избрана междинна дата. Някои процедури за проверка на отчетите могат да бъдат извършени преди края на годината, но повечето от тях се извършват в концентриран период на работа след края на годината. Документите, изисквани от одитора, обикновено трябва да бъдат предоставени в началото на периода на проверката. Тези срокове са ключови за спазване на цялостния график на одита, тъй като по време на отчетния сезон времето на персонала на одиторската фирма е строго разпределено по седмици и дни.
- **Подгответе се:** Още през есента изискайте от одитора списък с документацията, която ще трябва да му предоставите. Седнете с екипа и прегледайте внимателно списъка. Ако смятате, че някое искане може да ви затрудни или не разбирате елементи от искането, попитайте одитора.
- **Срещнете се с одитора, за да планирате одита:** Обсъдете развитията в дейността на организацията през изминалата година, промени в отчетните стандарти, график за посещения и изисквана документация.

• **Обсъждайте текущо с одитора неговите заключения, допълнителни изисквания и препоръки:** По време на одита поддържайте честа връзка с одитора, за да избегнете необходимостта от корекции в последния момент и за да помогнете на одитора за ефикасното изпълнение на ангажимента.

• **Одиторът издава мнение върху финансовите отчети:** Преди да се отчете на висшия ръководен орган, одиторът ще обсъди с изпълнителния директор и финансовия директор и/или счетоводителя резултатите от проверката си. Одиторът ще даде възможност на организацията да поправи открити грешки. След това одиторът ще издаде мнение върху отчетите. Повече информация за видовете мнение може да намерите в [капе 3](#).

ВИДОВЕ МНЕНИЯ НА НЕЗАВИСИМИЯ ФИНАНСОВ ОДИТОР

Текстът на одиторското мнение е сух, дълъг и пълен с професионален жаргон. Той е фиксиран и не подлежи на обсъждане – това е с цел да се подсигури сравнимост на ангажиментите на одитора от гледна точка на читателя. Ето какво означават по същество различните видове одиторски мнения върху финансовите отчети:

Капе 3

	Неквалифицирано мнение – финансовите отчети на организацията дават вярна и честна представа за финансовото ѝ състояние през годината и към датата на изготвяне на счетоводния баланс. Повечето мнения, които одиторите издават, са от този вид.
	Квалифицирано мнение „с изключение на“ – финансовите отчети на организацията дават вярна и честна представа като цяло, но има определена област (или области), по отношение на която финансовите отчети съдържат грешка. Грешката не е с такива размери, че да обезсмисля финансовите отчети, но е достатъчно голяма да може да повлияе на решенията, които читателите на отчетите вземат въз основа на съдържанието им. Може да се получи, например, когато между одитора и ръководството на организацията съществуват различия в оценката на даден актив.
	Квалифицирано мнение „не дават вярна и честна представа“ – във финансовите отчети има грешка/и с такива размери, че като цяло отчетите са подвеждащи. Може да се случи например при грешни счетоводни политики, които засягат по-голямата част от транзакциите на организацията.
	Отказ от мнение – отчетността е в такова състояние, че одиторът не може да формира мнение. Може да се случи например при унищожаване на документацията на организацията.

КОГО ДА ИЗБЕРА? КАК ДА ГО ИЗБЕРА?

- **Одиторът се избира от и отчита на управителния съвет или общото събрание:** Одиторът изразява мнение върху отчети, изготвени от изпълнителния директор, и затова се избира от висшия орган на организацията. Процедурите, описани по-долу, следва да се изпълняват от висшия орган на организацията. На практика, изпълнителният директор и финансовия директор препоръчват одиторска фирма на висшия орган и извършват много от задачите по проучването и интервюирането на одитора.
- **Взаимоотношенията с одитора обикновено са дългогодишни:** читателите на финансовите отчети очакват от вас стабилност и последователност. Това означава, че като вземете решение организацията да подлежи на одит, вземате решение не само за текущата година, но и за много години напред. Честата смяна на независимия финансов одитор се възприема като сигнал за проблем и може да доведе до спад в общественото доверие. По тази причина избирайте одитора внимателно и не се притеснявайте да задавате допълнителни въпроси или да изисквате повторна среща, докато не сте сигурни в избора си.
- **Направете проучване чрез контактите си:** Личната препоръка, особено от подобни на вас организации, е особено ценна. Не се предверявайте на една препоръка: след като стесните избора до две-три фирми, ще имате възможност да се обадите на техни клиенти и да ги разпитате по-подробно.
- **Възползвайте се от списъка, но не се ограничавайте с него:** Тръстът за социална алтернатива създаде списък на одитори с опит в обслужването на неправителствения сектор в България. Този списък е достъпен на интернет страницата на Тръста (<http://socialachievement.org/>).
- **Пратете искане за предложение на избраните кандидати:** Висшият орган може официално да покани няколко фирми да представят оферти или да обяви процедура за назначаване на одитор чрез обява в подходящи медии. В [каре 4](#) можете да намерите списък с важните елементи на една покана за представяне на оферта за независим финансов одит.
- **Вземете няколко оферти:** Не ограничавайте избора си. Не забравяйте да поискате автобиографии на членовете на екипа, както и препоръки от текущи клиенти (поискайте директно да говорите с тях). Можете да намерите предложения за критерии за подбор в [каре 5](#).
- **Интервюирайте избраните кандидати в техния офис:** Наблюденията над работната атмосфера в офиса на одитора, дори над обзавеждането и локацията са важни впечатления при формиране на крайна препоръка за управителния съвет или общото събрание.

- **Използвайте стандартен предварително разработен въпросник:** Това ще Ви помогне по-лесно да сравните отговорите и реакциите на различни одитори.
- **Проверете дипломата на одитора:** Можете да направите това в Института на дипломираните експерт-счетоводители в България (ИДЕС) (<http://www.ides.bg/>). Проверете репутацията на одитора в интернет (Google, LinkedIn). Не се доверявайте на информация, получена от интернет.
- **Проверете препоръките на одитора:** Обадете се на клиенти на одитора и ги разпитайте за впечатленията им.
- **Помислете за потенциални конфликти на интереси между Вас и одитора:** Мнението на одитора е високо ценено, защото е (а) професионално; и (б) независимо. Наличието на каквато и да било свързаност между одитора и одитираната организация рискува да накърни обективността и, следователно, полезността на мнението на одитора. По тази причина преди да приеме един ангажимент за независим финансов одит, одиторът е длъжен внимателно да провери за наличието на свързаност с потенциалния клиент.

ПОКАНА ЗА ПРЕДСТАВЯНЕ НА ОФЕРТИ ЗА ИЗВЪРШВАНЕ НА НЕЗАВИСИМ ФИНАНСОВ ОДИТ (FORUM, 2007)

МИНИМАЛНО СЪДЪРЖАНИЕ:

1. Име и адрес на организацията
2. Име на организацията, която ще подлежи на одит
3. Обхват на търсените услуги (клонове? инвестиции в дружества?)
4. Искани отчети
5. Период, подлежащ на одит
6. Име и телефон за контакт на подходящ служител в организацията
7. Адресът, на който да бъдат доставени офертите
8. Краен срок за доставяне на оферти (ден и час)
9. Формат на офертите (елементи на офертата, например да включва автобиографии на членове на обслужващия екип, информация за професионалното развитие на кадрите на одитора или за политиката му за корпоративна социална отговорност, имена и телефон за контакт на клиенти за препоръка, и др.)
10. Брой копия на всяка оферта
11. Дали са приемливи оферти, подадени по електронна поща
12. Критериите за избор и индикация за относителната им важност
13. Други важни за вас условия като дата за крайно изпълнение на одита и санкции при неспазване на срока

ОФЕРТИТЕ, КОИТО ЩЕ ПОЛУЧИТЕ, ЩЕ БЪДАТ ПО-АДЕКВАТНИ, АКО ПРЕДОСТАВИТЕ СЛЕДНАТА ИНФОРМАЦИЯ:

1. Обяснете дейността на организацията
2. Опишете счетоводните си системи и отчетните си процеси.
Можете да приложите наръчник с вътрешни политики
3. Идентифицирайте счетоводните и одиторските стандарти на изпълнение
4. Име на предходния одитор, ако има такъв, и причините за неговата смяна
5. Изисквания за междинна отчетност на одитора

ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ, КОЯТО МОЖЕ ДА ИЗИСКАТЕ ОТ ОДИТОРА:

1. Какъв подход ще приложи за изпълнение на одита (тестове на транзакции, тестове на крайни салда по сметки, аналитичен анализ; също така организация във времето – кои процедури ще бъдат извършени преди края на годината, и кои – след края).
2. Политиката им за уведомяване на клиентите при смяна на основния обслужващ персонал
3. Политиката за повишаване на квалификацията на персонала
4. Копие от последния „Доклад за прозрачност“, задължителен при извършване на независим финансов одит на предприятия, извършващи дейност от обществен интерес.
5. Датата на и резултатите от последната проверка на ИДЕС или комисията за контрол на качеството на дейността на регистрирания одитор

ПРИМЕРНИ КРИТЕРИИ ЗА ПОДБОР НА НЕЗАВИСИМ ФИНАНСОВ ОДИТОР

Капе 5

КРИТЕРИЙ	ОБЪРНЕТЕ ВНИМАНИЕ НА...	ИЗТОЧНИК
1. Отзивчивост към нуждите на организацията	Офертата включва ли план за действие, реалистични срокове за изпълнение? Идентифицира ли правилно организациите/звената, които подлежат на одит; отчетите, които трябва да бъдат издадени; и стандартите на изпълнение (международни или национални счетоводни стандарти)? Офертата уточнява ли какво ниво на съдействие ще се изисква от вас?	Оферта, препоръки
2. Опит в сектора и сферата на действие	Обслужвал ли е одиторът организации, сходни на вашата организация по размер, сфера на действие и обхват на услугите?	Оферта, препоръки, автобиографии
3. Наличие на квалифициран персонал	Ако не ви предостави автобиографии на конкретния обслужващ екип, предоставя ли одиторът в офертата си информация за съвкупния опит на конкретния обслужващ екип? Каква е статистиката/политиката на одитора за смяна на обслужващия персонал?	Препоръки, автобиографии
4. Цена	Подходите предпазливо към прекалено ниските оферти: работата на одитора включва много задължителни процедури, които не зависят от размера на организацията, и затова при ниско заплащане рискувате да не получите адекватно обслужване.	Оферта
5. Липса на утежняващи обстоятелства като конфликт на интереси, дисциплинарни действия, негативни отзиви, съдебни решения и др.	Одиторът готов ли е открито да дискутира с вас тези въпроси, дори когато са неудобни? Клиентите на одитора въздържат ли се, или говорят открито по тези въпроси?	Препоръки, собствено проучване

ИСТОЧНИЦИ

Ellis, Y., & Booker, Q. L. (2011). Audit fee determinants in the nonprofit sector: A study of community action agencies. *Journal of Finance and Accountancy*.

Mid-America Intergovernmental Audit Forum, M.-A. I. (2007, May). Selecting an external auditor: Guide for making a sound decision. Retrieved July 7, 2015, from http://doa.alaska.gov/dof/ssa/resource/Choosing_an_External_Auditor.pdf

National Council for Nonprofits (2015), Nonprofit Audit Guide, <https://www.councilofnonprofits.org/nonprofit-audit-guide>

ФИНАНСОВА ПОДКРЕПА
ОТ

AMERICA FOR BULGARIA
FOUNDATION

Фондация Америка за България